

DEEL 2 – BASISTOOLKIT FILOSOFEREN MET KINDEREN



Hallo, wat leuk dat je nog meer wil weten over met gedachten spelen met kinderen.

Dit is de indeling van deze basistoolkit:

1. Wat is filosofische gesprek
2. Een goed begin - stimulus en beginvraag
3. Het gesprek
4. Afronden van het gesprek

We beginnen nu met deel 2.

2. Een goed begin

Welkom bij deel 2 van de basistoolkit om te gaan filosoferen met kinderen. We gaan het hebben over 'een goed begin'. Ook bij filosoferen geldt dat dat het halve werk is.

De juiste setting en mindset

Als je een filosofisch gesprek wil voeren is het niet handig om dat tien minuten voordat je kind naar voetbaltraining of pianoles moet, te gaan doen. Zorg dat je even rustig de tijd hebt. Zorg ook dat je zelf een open houding aanneemt en voldoende rust in je hoofd hebt. Dat helpt ook om niet meteen kritisch te reageren op iets dat door een kind wordt gezegd. Probeer open te staan voor die, in jouw ogen misschien rare, gedachte. Probeer nieuwsgierig te zijn naar wat het kind/de kinderen te zeggen hebben. Als dat lukt heb je er zelf ook het meest plezier van, je herkent de kinderlijke verwondering weer.

Het is leuk om het met meerdere kinderen het gesprek aan te gaan.

Dan is het wel goed een paar simpele regels niet uit het oog te verliezen. Je hoeft ze niet tevoren af te spreken, dat maakt het gesprek meteen heel formeel en dat is niet nodig. Maar let op twee dingen: ten eerste dat iedereen naar elkaar luistert en elkaar laat uitpraten. Dat kun je makkelijk bewerkstelligen door aan de andere kinderen te vragen of ze gehoord en begrepen hebben wat iemand gezegd heeft.

Ten tweede is het ook belangrijk in een filosofisch gesprek dat je, als je iets zegt, daar ook een reden voor geeft. Dus als een kind zegt dat een blikje tomatenpuree ‘natuur’ is, is het de bedoeling dat het ook kan zeggen waarom het volgens hem/haar natuur is.

In een grotere groep is de uitdaging om iedereen de kans te geven iets te zeggen. Maar als je een kind de beurt geeft zal het daarvan juist misschien dichtslaan. Sommige kinderen kauwen nu eenmaal wat langer op een gedachte. Handiger is om gedurende het gesprek af en toe te vragen of iemand er nog een andere reden voor kan verzinnen, er anders over denkt, of een nog een vraag heeft over wat er gezegd is.

Een goed begin – stimulus en beginvraag

Een filosofisch gesprek kan natuurlijk heel goed spontaan ontstaan. Als je een beetje geoefend bent, heb je voelhoorns ontwikkeld om de onderwerpen en situaties snel te herkennen.

Maar als je nog niet zo geoefend bent, dan is het handig om tevoren na te denken over het onderwerp en over hoe je dat wil aansnijden.

Het aansnijden van het onderwerp kun je het best doen met behulp van een zogenaamde stimulus. Dat is iets dat aansluit bij de belevingswereld van kinderen en waarin het onderwerp op een voor hen te volgen manier aan bod komt. Denk aan een verhaal, een filmpje, een podcast, een spelletje of een schilderij. Het kan ook zijn dat er iets actueels is dat je met een filosofische vraag goed kunt adresseren. Dat kan iets zijn dat dicht bij het kind ligt (een zieke ouder bijvoorbeeld) maar ook iets maatschappelijks (verkiezingen; is het eerlijk dat kinderen niet mogen stemmen?).

Aan de hand van die stimulus kun je een beginvraag formuleren. Je hebt bijvoorbeeld Hans en Grietje gelezen en stelt vervolgens een vraag over eerlijkheid.

Je beginvraag is liefst een beetje uitdagend. Het hoeft geen open vraag te zijn, vaak is een gesloten vraag juist prikkelender.

Een voorbeeld: het is beter is om te vragen of je vrienden kan zijn met een robot dan om de open vraag te stellen ‘wat is vriendschap?’.

Als een kind zo’n gesloten vraag alleen met ja of nee beantwoordt, dan is de vervolgvraag natuurlijk ‘waarom?’. Vaak komt het gesprek dus juist goed op gang met een prikkelende vraag. Daarna kun je dan met vervolgvragen meer richting het hele idee of concept gaan redeneren. Daar gaan we in het volgende deel verder op in.

Terug naar Hans en Grietje: je vraag over eerlijkheid komt natuurlijk voort uit het feit dat Hans steeds een takje in plaats van een vinger door de tralies steekt om de heks te misleiden. Je beginvraag kan dan zijn: moet je altijd eerlijk zijn?

Dan heb je een gesprek over ethiek, een van de deelgebieden van de filosofie.

Of: een plaatje van een eenhoorn kan aanleiding zijn voor een gesprek over kennis. Als nog nooit iemand een eenhoorn heeft gezien, weet je dan zeker dat die niet bestaat? Dan zit je op het deelgebied van de filosofie dat epistemologie heet en gaat over kennis.

Als er op het jeugdjournaal een item te zien is over een kunstwerk dat voor heel veel geld is geveild kun je een gesprek voeren over schoonheid. Is een schilderij dat veel waard is ook een mooi schilderij?

Dan heb je een gesprek over esthetica, het deelgebied van de filosofie over schoonheid.

Er zijn nog meer deelgebieden in de filosofie maar het voert te ver om ze hier allemaal te noemen. Voor je gesprek is het ook helemaal niet belangrijk om te weten op welk deelgebied je je begeeft.

We noemen er wel nog één: de logica. Die is eigenlijk weer de basis voor je gesprek want je wilt samen met je kind of kinderen streven naar kloppende redeneringen in je gesprek.

In deel 3 leggen we uit hoe je de gesprekken verder kunt verdiepen.

Belangrijk voor het begin is dus de stimulus, die het kind of de kinderen een beginpunt geeft om hun denkreis mee te starten. De beginvraag is ook belangrijk. Die moet prikkelend zijn zodat kinderen worden uitgedaagd om ergens verder over na te denken.